

چشم‌انداز

عوامل بنیادی بازار نفت

از دیدگاه آژانس بین‌المللی انرژی

بهروز بیک علیزاده

تحلیلگر ارشد بازار نفت - وزارت نفت

balizadeh@nioc.org

عمده نفت حداکثر تلاش خود را برای سیاست‌های مهار تقاضا به کار گیرند، این رقم تا سطح ۹۴/۲ میلیون بشکه در روز افزایش خواهد یافت. در سال ۲۰۳۰ نیز مقدار تقاضا برای نفت در سناریوی پایه به سطح ۱۱۶/۳ میلیون بشکه در روز و در سناریوی جایگزین به سطح ۱۰۲/۲ میلیون بشکه در روز افزایش خواهد یافت (جدول ۱).

در عین حال، آژانس بین‌المللی انرژی پیش‌بینی کرده است که کشورهای عضو اوپک برای پاسخ دادن به تقاضای جهانی نفت باید مجموع تولید نفت (شامل نفت خام، میعانات و نفت غیرمرسوم) خود را برای سال ۲۰۱۵ در سناریوی پایه به سطح ۴۶ میلیون بشکه در روز و در سناریوی جایگزین به سطح ۴۱/۷ میلیون بشکه در روز برسانند. کشورهای عضو اوپک باید در سال ۲۰۳۰ نیز در سناریوی پایه ۶۰/۶ میلیون بشکه در روز و در سناریوی جایگزین ۴۶/۶ میلیون بشکه در روز نفت تولید کنند تا تقاضای جهانی نفت پاسخ داده شود.

آژانس بین‌المللی انرژی در هفتم ماه نوامبر ۲۰۰۷، پیش‌بینی جدید خود را درباره چشم‌انداز جهانی انرژی منتشر کرد. این چشم‌انداز تا افق زمانی ۲۰۳۰ را دربرمی‌گیرد. این سازمان هماهنگ‌کننده سیاست‌های انرژی در ۲۶ کشور صنعتی می‌باشد. همزمان با انتشار این چشم‌انداز، مدیر اجرایی این سازمان آقای "نوبیو تاناکا" اظهار داشت: "۱۰ سال آینده بسیار حساس و حیاتی خواهد بود. و باید اجرای تعهدات خود را آغاز کنیم و حتی روش زندگی خود را تغییر دهیم." نگرانی که در سخنان مدیر اجرایی این آژانس مشاهده می‌شود ناشی از وضعیت بغرنجی است که از ارقام پیش‌بینی شده برای عرضه و تقاضا نفت ترسیم می‌شود.

آژانس بین‌المللی انرژی در سناریوی پایه خود برای سال ۲۰۱۵ پیش‌بینی می‌کند که تقاضای جهانی نفت به ۹۸/۵ میلیون بشکه در روز افزایش یابد. در سناریوی جایگزین که کشورهای مصرف‌کننده

خواهد رسید. در سال ۲۰۳۰ نیز در دو سناریوی یاد شده قیمت‌های اسمی نفت به ترتیب به ۱۰۷/۵۹ و ۱۵۰/۹۷ دلار در بشکه افزایش خواهد یافت. (جدول ۳).

آژانس بین‌المللی انرژی در گزارش خود به این نکته اشاره می‌کند که برای پاسخ‌گویی به تقاضای نفت در سال ۲۰۳۰ باید ۵ تریلیون دلار سرمایه‌گذاری در بخش نفت صورت بگیرد. این آژانس در سال گذشته رقم یاد شده را معادل ۴/۳ تریلیون دلار برآورد کرده بود. اما به دلیل افزایش هزینه‌های سرمایه‌گذاری، این رقم در برآوردهای جدید به میزان ۱۶ درصد رشد داشته است.

به هر حال بررسی ارقام پیش‌بینی شده توسط آژانس بیان‌کننده چالش‌هایی است که در مقابل صنعت جهانی نفت قرار دارد. ذیلاً به طور خلاصه به برخی از این موارد اشاره شود.

الف: تفاوت پیش‌بینی تقاضای جهانی نفت در دو سناریوی پایه و سناریوی جایگزین در سال ۲۰۳۰ به ۱۴/۱ میلیون بشکه در روز بالغ می‌گردد. اوپک در سال‌های اخیر بر این نکته تأکید کرده است که مصرف‌کنندگان باید برآورد دقیق‌تری از مقدار تقاضای خود در آینده، ارایه دهند. زیرا سرمایه‌گذاری برای افزایش ظرفیت تولید، بدون در دست داشتن نقشه راه و میزان دقیق تقاضا، عقلایی نیست. نکته جالب توجه این است که تفاوت ۱۴ میلیون بشکه در روز بین سناریوهای تقاضا در سال ۲۰۳۰ به پیش‌بینی عرضه اوپک منتقل شده است. یعنی اوپک در پیش‌بینی تقاضا برای نفت خود در سال ۲۰۳۰ با عدم اطمینان معادل ۱۴ میلیون بشکه در روز مواجه است.

ب: آژانس بین‌المللی انرژی معتقد است کشورهای تولیدکننده نفت باید تا سال ۲۰۳۰ معادل ۵ تریلیون دلار سرمایه‌گذاری کنند تا مصرف‌کنندگان از نظر عرضه احساس امنیت کنند. در حالی که رفتار برخی از کشورهای صنعتی عضو آژانس بین‌المللی انرژی به ویژه در منطقه خاورمیانه به گونه‌ای است که مخاطرات سرمایه‌گذاری را دائماً افزایش می‌دهد. چنانچه آژانس به عنوان هماهنگ‌کننده سیاست‌های انرژی کشورهای عضو OECD تمایل داشته باشد که روند سرمایه‌گذاری در صنعت نفت جهان بدون اختلال صورت گیرد باید بر این نکته نیز تأکید کند که مداخلات و تهدیدهای نظامی بر علیه کشورهای تولیدکننده نفت و اعمال تحریم‌های سیاسی و اقتصادی بر علیه این گروه از کشورها موجب اختلال در روند سرمایه‌گذاری‌ها خواهد شد.

ج: در هفته‌ای که گزارش چشم‌انداز مذکور منتشر گردید (هفته منتهی به نهم نوامبر ۲۰۰۷) میانگین قیمت سبک اوپک در سطح ۸۹/۶۸ دلار در بشکه قرار داشت. میانگین قیمت نفت خام برنت در سطح ۹۳/۷۸ دلار در بشکه و میانگین قیمت نفت خام وست تگزاس اینترمدیت (WTI) نیز در سطح ۹۵/۸۰ دلار در بشکه قرار گرفته بود. بررسی فرضیه‌های قیمت نشان می‌دهد که در سناریوی پایه در

جدول ۱: پیش‌بینی تقاضای نفت توسط آژانس بین‌المللی انرژی - میلیون بشکه در روز

کشور	۲۰۰۶	پیش‌بینی ۲۰۱۰	پیش‌بینی ۲۰۱۵		تفاوت دو ساله سناریو در سال ۲۰۳۰ تا ۲۰۰۶	درصد رشد سناریوی جایگزین تا ۲۰۰۶	درصد رشد سناریوی پایه ۲۰۰۶ تا ۲۰۳۰
			سناریوی سناریوی پایه	سناریوی سناریوی جایگزین			
مجموع	۸۴/۷	۹۱/۱	۹۸/۵	۹۴/۲	۲/۱۰۲	-۱۴/۱	۱/۳
کشورهای عضو OECD	۴۷/۳	۴۹	۵۰/۸	۴۹	۹/۴۷	-۵	۰/۵
کشورهای غیر عضو OECD	۳۳/۳	۳۸/۴	۴۳/۸	۴۱/۳	۵۰/۱	-۸/۸	۲/۴
اقتصادهای در حال انتقال	۴/۵	۴/۷	۵/۱	۴/۸	۴/۹	-۰/۷	۰/۹
چین	۷/۱	۹	۱۱/۱	۱۰/۶	۱۳/۳	-۳/۲	۳/۵
هند	۲/۶	۳/۱	۳/۷	۳/۴	۶/۵	-۱/۱	۳/۸
خاورمیانه	۶	۷	۷/۹	۷/۵	۸/۶	-۰/۹	۱/۹
سایر آسیا	۵/۵	۶/۲	۶/۹	۶/۵	۷/۴	-۱/۵	۲
سایر کشورهای غیر عضو OECD	۷/۶	۸/۴	۹/۱	۸/۵	۱۱/۹	-۱/۵	۱/۹

(جدول ۲)

جدول ۲: پیش‌بینی عرضه نفت توسط آژانس بین‌المللی انرژی - میلیون بشکه در روز

کشور	۲۰۰۶	پیش‌بینی ۲۰۱۰	پیش‌بینی ۲۰۱۵		تفاوت دو ساله سناریو در سال ۲۰۳۰ تا ۲۰۰۶	درصد رشد سناریوی جایگزین تا ۲۰۰۶	درصد رشد سناریوی پایه ۲۰۰۶ تا ۲۰۳۰
			سناریوی سناریوی پایه	سناریوی سناریوی جایگزین			
مجموع	۸۴/۶	۹۱/۱	۹۸/۵	۹۴/۱	۱۰۲/۳	۱۴	۱/۳
اوپک	۳۵/۸	۴۰/۶	۴۶	۴۱/۷	۶۰/۶	۴۶/۶	۲/۲
خاورمیانه	۲۴/۱	۲۷/۵	۳۱/۸	۲۸/۵	۴۵	N.A	۲/۶
عربستان سعودی	۱۰/۵	۱۲	۱۳/۲	۱۳/۲	۱۷/۵	N.A	۲/۱
غیر اوپک	۴۷	۴۸/۶	۵۰/۴	۵۰/۴	۴۵/۳	-۰/۲	۰/۵
روسیه	۹/۷	۱۰/۶	۱۰/۸	۱۰/۸	۱۱/۲	N.A	۰/۶

جدول ۳: فرض‌های قیمت در پیش‌بینی عرضه و تقاضای نفت آژانس بین‌المللی انرژی - دلار در بشکه

کشور	۲۰۱۰	۲۰۱۵		۲۰۳۰	
		سناریوی سناریوی پایه	سناریوی سناریوی جایگزین	سناریوی سناریوی پایه	سناریوی سناریوی جایگزین
قیمت اسمی نفت وارداتی در کشورهای عضو آژانس	۶۵	۷۰/۹۰	۷۰/۷۰	۸۲/۴۲	۱۵۰/۹۷
قیمت واقعی نفت وارداتی در کشورهای عضو آژانس	۵۹/۰۳	۶۴/۴	۵۷/۳	۶۶/۸	۸۷

آژانس بین‌المللی در پیش‌بینی خود فرض کرده است که قیمت‌های اسمی نفت در سال ۲۰۱۰ در سناریوی پایه به ۶۵ دلار در بشکه و در سناریوی رشد بالای اقتصادی به ۷۰/۹ دلار در بشکه و در سال ۲۰۱۵ نیز قیمت اسمی نفت وارداتی در سناریوی پایه به ۷۰/۷۰ دلار در بشکه و در سناریوی رشد بالای اقتصادی به ۸۲/۴۲ دلار در بشکه

درصد در سال در فاصله سال‌های ۲۰۰۶ الی ۲۰۳۰ بالغ خواهد شد بیش از کشورهای عضو OECD که از رشد سالانه معادل ۰/۵ درصد برخوردار خواهند بود از نابسامانی در بازار نفت آسیب خواهند دید. در سناریوی پایه در پیش‌بینی آژانس بین‌المللی انرژی قدر مطلق رشد تقاضای کشورهای عضو OECD به ۶۰۰ هزار بشکه در روز خواهد رسید در حالی که این رقم برای کشورهای غیر عضو OECD تقریباً ۱۶/۸ میلیون بشکه در روز خواهد بود.

ه: سهم کشورهای عضو اوپک از تولید نفت در سطح جهانی که براساس گزارش آژانس در سال ۲۰۰۶ معادل ۴۲/۳۲ درصد بود. در سناریوی پایه آژانس به ۵۲/۱۱ درصد در سال ۲۰۳۰ افزایش خواهد یافت. این موضوع باید در مذاکراتی که اخیراً بین آژانس و سازمان اوپک آغاز شده است، نقش تعیین‌کننده‌ای به خود گیرد. همچنین در مباحث مربوط به نشست بین‌المللی انرژی که گفتگوی تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان نفت را سامان می‌دهد مورد توجه باشد. توجه به این موضوع مستلزم در نظر گرفتن منافع طرفین، امنیت همزمان عرضه و تقاضا و تحقق قیمت‌هایی است که ثبات بلندمدت بازار را تأمین کند.

و: نکته مهم دیگر این است که آژانس کماکان به توان فنی تولید کشورهای عضو اوپک و مسائل مربوطه به مخازن و عرضه بی‌توجه است و اعدادی که آژانس برای تولید اوپک در نظر گرفته است حتی به فرض تحقق تأمین سرمایه و انجام سرمایه‌گذاری‌ها ناممکن به نظر می‌رسد.

سال ۲۰۳۰ قیمت اسمی نفت خام وارداتی در کشورهای عضو آژانس به ۱۰۷/۵۹ دلار در بشکه خواهد رسید. در حالی که قیمت واقعی نفت در آن زمان در سطح ۶۲ دلار در بشکه قرار خواهد داشت که کمتر از قیمت‌های زمان انتشار این گزارش خواهد بود. در سناریوی رشد بالای اقتصادی نیز قیمت اسمی نفت وارداتی کشورهای عضو آژانس به ۱۵۰/۹۷ دلار در بشکه افزایش خواهد یافت. در حالی که قیمت‌های واقعی در سطح ۸۷ دلار خواهد بود که از قیمت‌های زمان انتشار این گزارش پایین‌تر است.

در واقع باید به کشورهای تولیدکننده حق داد که در جستجوی روشی برای فروش نفت خود باشند که قیمت واقعی معقولی را برایشان تضمین کند. همزمان، مصرف‌کنندگان نفت نیز باید از سیاست‌هایی که قیمت‌های حقیقی را تحت فشار نزولی قرار می‌دهد پرهیز کنند تا چشم‌انداز قیمت‌ها در بلندمدت سرمایه‌گذاران را به سرمایه‌گذاری در جهت افزایش ظرفیت‌های تولید نفت تشویق کند.

د: بررسی ارقام تقاضا در پیش‌بینی بلندمدت آژانس بین‌المللی انرژی نشان می‌دهد که در فاصله سال‌های ۲۰۰۶ الی ۲۰۳۰ بیشترین نرخ رشد سالانه تقاضا مربوط به کشور چین با ۳/۵ درصد و برای کشور هند با ۳/۸ درصد خواهد بود.

بنابراین به نظر می‌رسد این دو کشور باید نقش موثری را در ایجاد ثبات در بازار نفت بر عهده گیرند و تلاش کنند که در مشارکت‌های بالادستی حضور فعالی داشته باشند. بدون تردید کشورهای غیر OECD که نرخ رشد تقاضای نفت آنها در سناریوی پایه به ۲/۴

Sources:

1-WORLD ENERGY OUTLOOK, IEA, 2007

2-PETROLEUM ARGUS, 12, NOV, 2007

3- PLATT'S